

DĚJINY DÁNSKÉ LITERÁRNĚVĚDNÉ BOHEMISTIKY

PETER BUGGE
KNUD JORDAL

Ač dánská literárněvědná bohemistika – jako bohemistika celkově – nikdy nezaujala ústřední postavení v dánské slavistice, jsou její dějiny staré jako dánská slavistika sama a obsahují ne jeden zajímavý moment. Vědecké studium české literatury lze zhruba rozdělit do tří fází: éra od založení katedry slovanské filologie na kodaňské univerzitě roku 1859 ke zřízení vlastního lektorátu češtiny v roce 1930, éra Else Westh-Neuhardové jako lektorky češtiny v Kodani v letech 1930-1973 a pozdější období, kdy bylo (zřejmě několika mladšími kandidáty) těžiště dánské literárněvědné bohemistiky posunuto do Århusu.

Když byla v roce 1859 na kodaňské univerzitě zřízena první katedra slovanské filologie ve Skandinávii, byl Caspar Wilhelm Smith (1811-1881) jmenován jejím prvním profesorem. Za pilných studijních cest Smith už nabyl širokých znalostí slovanských jazyků. Mimo jiné navštívil v letech 1843-1844 Pešť, kde žil v domě Jana Kollára, a Prahu, kterou znovu viděl v roce 1881 za lázeňské cesty do Karlových Varů krátce před svou smrtí. Smithovo hlavní působení patřilo rusistice a polonistice, ale napsal dvě díla bohemistického rázu: *Om de i den første Del af dette århundrede fundne Levninger of gammel bøhmisk Poesi og deres Kritik*¹ a *Den bøhmiske Nationalitetskamp og Sejr gennem Hussitismen*.²

Smithův následník, filolog Karl Verner (1846-1896), neprojevil žádný zájem bohemistický, ale už jeho nástupce, Holger Pedersen (1867-1953), se prosadil spisem *Den bøhmiske Udtale* (Česká výslovnost, 1903) a pro *Salmonsens Leksikon* (dánská obdoba *Ottova slovníku naučného*) napsal heslo *Bøhmisk Litteratur* (2. vydání, Kodaň 1915-1930). Z této doby pochází i disertace Victora Kuhra, pozdějšího profesora filozofie na kodaňské univerzitě, *Det pædagogiske System i Comenius' Didactica magna* (1912). V letech 1917-1921 patřila katedra Stanisławu Rożnieckému (1865-1921), který studoval i v Praze, kde se seznámil s Jaroslavem Vrchlickým. Kontakt pravděpodobně zprostředkoval literární historik Georg Brandes, který navštívil Čechy v letech 1886 a 1892 a živě líčil ve svých pamětech obě

¹ *Tidsskrift for Philologi og Pædagogik* III-IV, 1861/62 (O pozůstatcích staré české poezie nalezených v první části našeho století a jejich kritice).

² Tamtéž IX, 1867 (Český národnostní boj a vítězství za pomoci husitství).

cesty. Ve zmínce o české literatuře vyzdvihuje Svatopluka Čecha a Jaroslava Vrchlického, k jehož povídkám *Barevné střepy* (1887, dánské vydání *Farvede Skaar* 1893) napsal předmluvu. Vrchlický sám přátelství oslavil sonetem *Jiřímu Brandesovi (Bodláči z Parnasu, 1893)*.³

Po předčasné smrti Rožnieckého převzal Švéd Anton Karlgrén (1882-1973) profesuru slovanské filologie do roku 1953. Karlgrén se hlavně věnoval ruským dějinám a ruské literatuře, ale ukázal Čechům svou sympatii knihou *Henlein, Hitler, Tjeckerna och Chamberlain* (1938). Za Karlgréna byla už bohemistika silně posílena tím, že byl v roce 1930 Else Westh-Neuhardové nabídnut nový lektorát češtiny, který obsadila až do roku 1973. Else Westh-Neuhardová byla nadšenou a neúnavnou zprostředkovatelkou české literatury a kultury v Dánsku (nelze se nezmínit o jejím blízkém vztahu k Egonu Hostovskému) a svými početnými překlady moderních českých autorů od Haška a Čapka k Hrabalovi a Kunderovi přispěla neocenitelným způsobem k popularizování české literatury v Dánsku. Vlastních literárněvědných prací z její ruky je však málo; kromě předmluv a úvodních slov o spisovatelích v různých antologiích lze upozornit na článek *Karel Čapek*.⁴

V roce 1947 bylo znovu umožněno dánským studentům, aby studovali v Praze, čehož využili tři mladí badatelé, kteří pak všichni výrazně obohatili dánskou bohemistiku. Byli to Eigil Steffensen (1927), student a později docent ruské literatury na kodaňské univerzitě, jenž přeložil (do dánštiny už podruhé) Haškova *Švejka* a napsal řadu článků do novin a časopisů o českých spisovatelích, a dva studenti z Århusu, Herman Kølln (1927), který se pak usídlil v Praze, kde mnoho let působil jako dánský lektor na Karlově univerzitě (jeho článek *Hans Christian Andersen a severní Čechy* v Ústeckých muzejních sešitech z roku 1991 ukazuje, že je ještě činný), a konečně Knud Jordal, lektor slovanské filologie a dlouholetý učitel češtiny na århuské univerzitě. Jordal vydal v roce 1993 přednášku *Fra Dobrovský*

³ Informace o Brandesovi poskytuje pozoruhodná kniha Christiana Hougaarda *Tjekkoslovakiet i Danmarks spejl* (Československo v zrcadle Dánska, Odense 1971). Hougaard pečlivě sbíral dojmy dánských básníků z jejich cest po Čechách v 18. a 19. století. Ač se první vzpomínky datují od 50. let 18. století, byl Adam Oehlenschläger první, kdo si v letech 1817-1818 všiml českého jazyka ("det bøhmiske sprog") a českého národa (ze znění slova "ulice" vyvozuje Oehlenschläger, že český jazyk v sobě "má cosi ženského jako všechny slovanské jazyky" - "har noget qvindligt som alle slaviske sprog") a v národnostní otázce konstatuje, že "německý ocet a slovanské mléko nemají duševní příbuznost" ("den tyske Eddike og den slaviske Mælk har ingen Valgfrandskab"). Vývoj českého národa pak sledují s velkými sympatiemi mj. farář A. V. Læssøe, historik Frederik Schiern, Georg Brandes a Herman Bang.

⁴ *Fremmede digtere i det 20. århundrede 2*, København 1968, s. 399-409.

til *Pragerskolen*,⁵ jež už svým názvem naznačuje, že český strukturalismus nezůstal ani v Dánsku bez povšimnutí; platí to i pro jeho příspěvky v oblasti estetiky a literární teorie. Roku 1971 vydal literární vědec Christian Kock (1946) výbornou antologii *Tjekkisk strukturalisme* s příspěvky Mukařovského, Welleka, Doležela a dalších.

Po Else Westh-Neuhardové převzala řada mladších bohemistů-slavistů zprostředkovávání české literatury v dánských překladech: Eva Andersenová (Kundera, Klíma, Kohout a mnozí další – rané práce s Jiřím Lichtensteinem), Per a Daniela Jacobsenovi (Hrabal), Karen Gammelgaardová (Škvorecký, Brabcová aj.), Herman van Tooren (Čapkovy hry) a Peter Bugge (Havel aj.). Lektorát češtiny na kodaňské univerzitě převzal v roce 1974 Jens Skov-Larsen (1938), který se však literárněvědné stránce bohemistiky soustředěně nevěnuje.

Rozvoj slavistiky na nové univerzitě v Århusu (založené v roce 1928) řídil více než třicet let Adolph Stender-Petersen (1893-1963). Hlavním oborem Stender-Petersenovým byla rusistika a polonistika, ale učil i češtinu a už v roce 1924 publikoval ve švédštině svůj článek *Grundtendenser i tjekkisk kultur*.⁶ I v přehledných člancích *Slavisk romantik* a *Slavisk realism*⁷ se zabývá českou literaturou. V roce 1966 byl v Århusu zřízen lektorát češtiny, jenž do roku 1969 patřil Knudu Jordalovi. V roce 1969 ho převzala rodilá Češka Dana Schmidtová (1943), jež učila do roku 1985, kdy byl lektorát z finančních důvodů zrušen. Výuku převzal znovu Knud Jordal.

U obou jmenovaných studovalo několik mladších bohemistů, z nichž dva ještě působí na skandinávských univerzitách. V literárněvědném kontextu musíme vyzdvihnout především Karen Gammelgaardovou (1957), jež byla v letech 1986-1991 dánskou lektorkou na Karlově univerzitě a je od roku 1991 lektorkou češtiny na univerzitě v Oslu. Karen Gammelgaardová se hlavně zaměřuje na literaturu a její práce jsou do značné míry ovlivněny pražským strukturalismem. V jeho duchu právě dokončuje svou disertaci *Spoken Czech in Literature (The Case of Bondy, Hrabal, Placák and Topol)*. Peter Bugge (1960) se především zabývá českou literaturou v jejím národněhistorickém a sociálním kontextu, ale studoval i dramaturgi Václava Havla. Od roku 1994 je Peter Bugge lektorem češtiny na århuské univerzitě.

A nesmíme přehlédnout, že bohemistika se prosadila i na univerzitě v Odense, ač se tam ze slovanských jazyků učí jen ruština. Christian Hougaard (1915), znalec dánsko-české literární vzájemnosti, tam působil,

⁵ *Arbejdsrapporter* (Slavisk Institut, Århus Universitet) 1993.

⁶ *Svensk-Tjeckoslovakiska Sällskapet* 1, Uppsala 1923/1924.

⁷ *Bonniers Almenna Litteraturhistoria* 4 a 5, Stockholm 1961 a 1962.

než se stal lektorem kodaňské univerzity, a i rodilý Čech Jaroslav Pavlík (1931), lektor ruštiny v Odense, se věnuje české literatuře, především Jaroslavu Foglarovi, a s manželkou Věrou (1931) pilně přispívá ke studiu dánsko-českých styků od dob královny Dagmar až k dnešním dnům.

BIBLIOGRAFIE

PRAMENY

CHRISTIAN HOUGAARD:

Tjekkosllovakiet i Danmarks spejl, Odense 1971.

KNUD JORDAL:

Den danske slavistiks historie (nepublikovaný rukopis), 1994.

RUDOLF EDWARD KUDERA:

Tjekkosllovakisk bibliografi 1804-1983, København 1985.

JAROSLAV PAVLÍK:

Zu vergangenen und gegenwärtigen dänisch-tschechischen Wechselbeziehungen, *Slavica Othiniensia* 13, 1993, s. 17-61.

NOVĚJŠÍ DÁNSKÉ LITERÁRNĚVĚDNÉ BOHEMISTICKÉ PRÁCE (VÝBĚROVÉ)

PETER BUGGE:

Kunderas sunkne Atlantis – Digterens kunst- og historiesyn før og under emigrationen, *Svantevit* 1987, s. 114-128.

Botaniseren på kirkegården – Tjekkisk litteratur i dag, *Litteraturmagasinet Standart* 1988, č. 4.

Frihedens tømmermænd, *REVUE – Verdenslitteraturen* 1991, Samleren/Information 1991, s. 7-10.

Havlovo Pokoušení, *Tvar* 1991.

Václav Černý aneb Západ a Východ, *Tvar* 1995.

KAREN GAMMELGAARDOVÁ:

Božena Němcová, Bohuslava Rajská og den tjekkiske patriotiske feminisme, *Arbejdspapirer* 1984.

Arven fra avantgarden (Et spor i tjekkisk kulturpolitik 1948-1986), *Svantevit* 1987, s. 102-113.

Sandheden – sker! (Om ung tjekkisk poesi), *Kritik* 1989, s. 57-69.

Egon Bondy očima dánské bohemistky, *Sborník Egonu Bondymu k šedesátinám* (red. M. Machovec), Praha 1990.

Daughter of a Counter-Revolutionary – Tereza Boučková's Indiánský běh read alongside Pavel Kohout's Deník kontrarevolucionáře and Kde je zakopán pes, *Scando-Slavica* 1992, s. 5-19.

Orthography and literary meaning (a Czech approach), *Meddelelser* 70, Oslo 1994.

CHRISTIAN HOUGAARD:

Danske motiver hos Vrchlický, *Slavica Othiniensia* 2, 1979, s. 26-76.

HARALD JEPSEN:

Herman Bang i Prag, *Danske studier* 1993, s. 116-124.

JAROSLAV PAVLÍK:

Schicksal eines tschechischen Schriftstellers (Jaroslav Foglar), *Slavica Othiniensia* 5, 1982, s. 129-147.

Die "vorbildlichen" und die "ordinären" Knaben in Jaroslav Foglar's Buch ("Knaben vom Biberfluss"), *Slavica Othiniensia* 6, 1983, s. 82-105.

Zu den Bezeichnungen von Stadtvierteln, Plätzen, Strassen und Gassen in Jaroslav Foglar's Werk, *Slavica Othiniensia* 8, 1986, s. 42-82.

VĚRA PAVLÍKOVÁ:

Einige Bemerkungen zum Thema "Die dänische Königin Dagmar in der tschechischen Literatur", *Slavica Othiniensia* 1, 1978, s. 132-139.

NEPUBLIKOVANÉ LITERÁRNĚVĚDNĚ BOHEMISTICKÉ DIPLOMOVÉ PRÁCE
(PO ROCE 1970)

JAROSLAVA SIMONSENOVÁ:

Evrejskie elementy v proizvedenijach Babela, Olbrachta i Weila, Kodaň 1972.

JÍŘI LICHTENSTEIN:

Otokar Březina – Digterdrømmen og virkeligheden, København 1973.

JOSEF NEDĚLNÍK:

Obecněji pojatá charakteristika jazyka, stylu a literárního významu tří nejnovějších vydání české humoristické prózy (Škvorecký, Schneider, Hochman), Kodaň 1973.

KAREN GAMMELGAARDOVÁ:

Poetismen i den tjekkiske litteraturvidenskab 1948-1984, Århus 1984.

IRENA SLOTH-CARLSENOVÁ:

Hrabals hotel – "Jeg har serveret for den engelske konge" som polyfon roman, Århus 1993.